

פרוטוקול מס' 32

מישיבת ועדת החינוך והתרבות
יום שני, ו' בטבת התשנ"ז (16 בדצמבר 1996), שעה 10:00

נכחו: חברי הוועדה: עמנואל זיסמן - היו"ר
שמריהו בן צור - מ"מ היו"ר
רפי אלול
ואליד צאדק
ראובן ריבלין

מוזמנים: טלב אלצאנע - חבר הכנסת המציע

- מנהל מחוז דרום, משרד החינוך	ד"ר איציק תומר
- מנהל רשות החינוך לבדואים, משרד החינוך	משה שוחט
- ראש תחום מיפוי וסגן מנהל מינהל הפיתוח, משרד החינוך	שי כנעני
- ממונה על החינוך לערבים, משרד החינוך	עלי אסעדי
- מפקח, משרד החינוך	יאסר עומר
- קואליצית אירגונים לשינוי במערכת החינוך בנגב	חיה נוח
- קואליצית אירגונים לשינוי במערכת החינוך בנגב	ד"ר סלימאן אלסנע
- קואליצית אירגונים לשינוי במערכת החינוך בנגב	ד"ר עוואד אבו פריח
- קואליצית אירגונים לשינוי במערכת החינוך בנגב	טלב אלעטאונה
- קואליצית אירגונים לשינוי במערכת החינוך בנגב	סעיד אלנברי
- ראש מחלקת חינוך, ערעה	אבו קוש סאלם
- ראש מחלקת חינוך, רהט	פייסל אל הוזייל
- ראש מחלקת חינוך, שגב שלום	מחמד גרקאוי
- ראש מחלקת חינוך, שגב שלום	אבו מעמר עאמר
- ראש מחלקת חינוך, תל שבע	חליל אבו רקייק
- ראש מחלקת חינוך, חורה	יוסף אל אטואנה
- ממונה על תיק החינוך בתל שבע	אלעסאם עינאד
- שתיל, ירושלים	אודי ארנון
- הסתדרות המורים	עלי זידאן
- הסתדרות המורים, רהט	חסן אלנסאסרה
- ארגון הורים	רמדאן אלסייד
- רכזת קבוצת הורים במרכז הארץ, ארגון הילה	אביטל מוזס-חיים
- רכז קבוצת הורים בדרום הארץ, ארגון הילה	ניסים ממן
- ראש מועצת לקייה	אליהו גבאי
- מרצה במכללת קיי	ד"ר ראנם מזעאל

יועץ חינוכי: יצחק שפירא

מנהלת הוועדה: יהודית גידלי

קצרנית: ימימה פרלס

סדר-היום: מצב מערכת החינוך במגזר הערבי בנגב, הצעה לסדר של חה"כ טלב אלצאנע.

מצב מערכת החינוך במגזר הערבי בנגב, הצעה לסדר של חה"כ טלב אלסאנע (425)

היו"ר עמנואל זיסמן:

אני פותח את הישיבה.

בהמשך לסיור שהוועדה קיימה בחלק ממערכת החינוך בנגב, אנחנו מקיימים היום את הדיון. הפעם כולם צריכים להמצא. אנחנו חיכינו למסקנות כדי לקיים את הדיון הזה. ידענו שמערכת החינוך של הבדואים בכלל ובדרום בפרט נתונה במצוקה גדולה. ידענו שבקרב האוכלוסיה הבדואית ההולכת וגדלה - שמורכת מאזרחים טובים של מדינת ישראל - יש נהירה מסויימת מהאזור הכפרי לאזור העירוני, אבל לא תיארונו לעצמינו שהאזור העירוני נתון בפיגור ואין לו שירותים בסיסיים, וגם לא מספקים לו את כל הצרכים כדי שהוא ידביק את הפיגור לעומת הישוב העירוני היהודי. ראינו בעיקר שהמצוקה היא מאוד חריפה באזור הכפרי. אני מסתפק בזה כי אני רוצה לשמוע את נציגי משרד החינוך והתרבות. לפי הדיון שמעתי את מר תומר אומר: "אנחנו מתכוונים, אנחנו נגיש תוכניות, אנחנו נעשה", וכל זה נאמר בלשון עתיד. התקליט הזה נשקף, שמעתי את זה לפני עשרה ימים.

רפאל אלול:

בממשלה הקודמת היה דיון דומה בוועדה לפני שלוש וחצי שנים. היה כדאי שתקרא את הפרוטוקול שנכתב אז. אני מקווה שההחלטות שיתקבלו היום יהיו עם שינויים, תוך מעקב שלך, אדוני יושב ראש הוועדה. למעשה היה צריך להיות כאן היום שר החינוך, כי הוא זה שמקבל את ההחלטות.

היו"ר עמנואל זיסמן:

שמעתי שוועדת החינוך הקודמת לא ביקרה אצל הבדואים והפעם היא כן ביקרה. הבטחתי שיהיה דיון עוד לפני אישור תקציב המדינה ואני מקיים את הדיון. כמו כן אני מתכוון לפעול בכל הרצינות יחד איתך ועם חה"כ ואליד צאדק ועם כל מי שיבוא במשך הישיבה, מה עוד שקיבלתי מכתב משר החינוך על כך. הבעתי את התמרמרותינו שבביקור לא מצאנו את כל מה את כל מה שהיינו צריכים למצוא. זה לא ביקור סתם של ועדת חינוך וצריך לעשות כל מאמץ כדי לבוא. שר החינוך כתב לי שיש לו יחס חם, חיובי ואוהד, ושהוא מתכוון לעשות למען העלאת הרמה החינוכית של הבדואים שבנגב. אני רואה זאת כהצהרה מחייבת. אינני עושה עכשיו חשבון למה בקדנציה הקודמת רק דיברו בנושא ופחות עשו. אני עם הפנים לעתיד, אני רוצה לשמוע. נמצאים פה מר תומר ואורחים נוספים. אני רוצה לשמוע מה התוכניות שלהם, למה הם מתכוונים וכמובן שלפי זה ננהל את הישיבה, אבל המגמה היא ברורה ביותר: גם להקצות משאבים וגם להפעיל לחץ כדי שהנושא הזה יטופל באופן יסודי ונכון ובתקופה הקרובה. מר תומר, בבקשה.

איציק תומר:

אני שוב מתנצל בפני הוועדה המכובדת שלמרות שקיבלנו את ההודעה על הביקור בהתראה קצרה יחסית, באותו יום לא יכולתי להתפנות משום שהייתי בביקור יחד עם מנכ"ל המשרד שהוא הממונה הישיר עלי. אני יודע שאתם מקבלים נתונים מכל מיני מקורות, ממחקרים שבאים באיצטלה של מסמכים מדעיים. לנו יש חילוקי דיעות עם המחקרים הללו. אני רוצה לציין כמה עובדות הידועות לנו במשרד ואליהן אנחנו מתייחסים. יש לנו שתי בעיות עיקריות. קודם כל הייתי רוצה להפריד בין מה שאנחנו קוראים ישובי הקבע לבין הישובים שיושבים, במה שהיום המדינה מגדירה, ריכוזים בדואים שאין להם מעמד סטטוטורי, ולמה אנחנו קוראים בדיווחים שלנו "הפזורה".

רפאל אלול:

אתה יכול לדבר במספרים?

איציק תומר:

יש לנו מסמך עם מספרים. הגוף היחיד שמטפל בפזורה היום זה משרד החינוך. אין היום שום משרד ממשלתי אחר שמטפל בהם ואני מציע לבדוק את זה.

היו"ר עמנואל זיסמן:

המלה פזורה איננה מתאימה לדעתי. נמצא פיתרון לזה.

איציק תומר:

אנחנו מספקים שירותי חינוך, ואנחנו הגוף היחיד שמספק בכלל שירותים. גם כל הנושא של שירותים כגון חשמל, מים ותקשורת, אלה אינם שירותים שמשרד החינוך אמון עליהם והוא לא מסוגל לספק אותם.

רפאל אלול:

זה לא נכון וזה לא מדויק.

איציק תומר:

על כל פנים מאחר ואלה ישובים לא מוכרים, אין להם מעמד סטטוטורי ואנחנו לא מסוגלים לספק להם שירותי חשמל, משום שמשרד הפנים לא מכיר בצורך של כל השירותים שהם מקבלים. לכן במקומות שביקרתם, כל מה שראיתם נעשה מתקציב משרד החינוך. כולל כל אותו ציוד היקפי שניתן על מנת לספק רמת שירותים נוחה ככל האפשר. אנחנו כל הזמן משתכללים בעניין הזה, למשל הכנסנו לשני בתי ספר את הנושא של אנרגיה סולרית, כדי לחפש פיתרון למצב שאי אפשר לספק חשמל בצורה הרגילה כפי שמקבל כל בית או כל מוסד אחר במדינת ישראל. כתוצאה מזה שנכנסנו לאנרגיה סולרית התחלנו גם לספק לכיתות מחשבים שעד עכשיו לא יכולנו לספק בריכוזים האלה מאחר שאי אפשר היה לספק אנרגיה בצורה אחרת. זו רק דוגמה איך המשרד מנסה להתגבר בכוחותיו הוא על הנושא הזה.

היו"ר עמנואל זיסמן:

אתה מדבר על אל-עזאזמה?

איציק תומר:

אל-עזאזמה הוא ישוב קבע.

ראובן ריבלין:

אל-עזאזמה הוא לא ישוב קבע, ובכל זאת משרד החינוך מתחזק שם. אם הוא מתחזק, למה זה נראה כך? אני הבנתי קודם שהואיל וזה לא ישוב קבע, שמו שם צריפים ואמרו שזה בית ספר, ואתם מנסים לתת להם מורים, אבל זה דבר שאתם לא אחראים לו. אם אתה בא ואומר שהמקום שנמצא באל-עזאזמה שייך למשרד החינוך, מדוע משרד החינוך לא עושה את זה מאל"ף ועד ת"ו? אם זה מיבנה של משרד החינוך, מדוע משרד החינוך לא מחבר אותו לרשת החשמל?

איציק תומר:

אין לי אישור לחבר אותו לרשת החשמל.

ראובן ריבלין:

אתה נמצא שם במיבנה לא חוקי?

איציק תומר:

אי אפשר להקים שם מיבנה קבע משום שמשרד הפנים לא מאפשר זאת בישוב כמו אל-עזאזמה. אני יכול להקים אך ורק מיבנה מתועש. אין לי אישור אחר ממשרד הפנים. המיבנים שאתם ראיתם שם הם מיבנים מתועשים.

ואליד צאדק:

אם זה מיבנה אזבסט, בהחלט אסור לשים אותו שם.

היו"ר עמנואל זיסמן:

השאלה היא אחרת. מדינת ישראל בעזרת השם קיימת כבר 49 שנה לעולמי עד. ולנו יש חוק חינוך חובה חינוס. החוק הזה חל על כל אזרחי מדינת ישראל. לא מעניין אותי אם בית הספר נמצא במקום מרוחק או ביישוב. אנחנו מודעים גם לכך שזה להליך שלא יכול להתבצע במהירות. להעביר את הבדואים על דפוס ההתנהגות שלהם, על המסורת היפה שלהם, להעביר את כולם בבת אחת זה קשה. יש מדינות טוטליטריות שעושות את זה. אצלינו התהליך צריך להיות הדרגתי עם הסברה ושיכנוע. יש פה הרבה מאוד בדואים תרבותיים, משכילים ובעלי עמדה, ואני מקווה שגם יעלו בסולם החברת בישראל, והם צריכים להיות המובילים בנושא הזה. אני מתייחס גם לכתבה שהיתה לפני כמה ימים. השאלה שאני מפנה אל שר החינוך היא האם מדינת ישראל בשנת ה-49 נותנת חינוך חובה חינוס לבדואים או לא?

איציק תומר:

בוודאי שהיא נותנת.

היו"ר עמנואל זיסמן:

האם אתה מרוצה מזה? תדבר על התוכניות לעתיד.

איציק תומר:

בוודאי שאינני מרוצה. אני רוצה שתבין, מר זיסמן, שאנחנו מנועים מלבנות מיבני קבע. אם היינו מקבלים אישור לבנות מיבני קבע, היינו בונים.

ראובן ריבלין:

אי אפשר בכל מקום שיש בדואים לבנות בית ספר.

רפאל אלול:

על זה אין ויכוח.

איציק תומר:

לכן אנחנו נאלצים להשתמש בפיתרונות חלופיים, למשל מיבנים מתועשים. אם הייתם מבקרים לפני שנתיים בבית הספר שבו ביקרתם, המצב היה חמור פי כמה, משום שאז לימדו בפחונים שאנחנו בתהליך החלפתם. אנחנו מחליפים אותם למיבנים מתועשים, כי אין לנו אישור ליותר מכך ממשד הפנים. יש פה תהליך שלהבנתנו יש איתו בעיה.

ראובן ריבלין:

בית הספר שראינו באל-עזאזמה שייך למשרד החינוך?

איציק תומר:

נכון.

ראובן ריבלין:

זאת אומרת שאתה לא יכול להפעיל שם חשמל משום שהוא לא חוקי?

איציק תומר:

זה לא שהוא לא חוקי. הוא יושב בהיתר מיוחד של משרד הפנים על הקרקע.

ראובן ריבלין:

חוק התיכנון והבנייה נותן כל מיני היתרים, יש שימוש חורג, יש תוכנית בניין ערים נקודתית. זה בית ספר ששייך למשרד החינוך, ומשרד החינוך צריך לתחזק אותו. לא מדובר בפחון שקבעו שהוא בית ספר ואמרתם שאין חשמל כי המיבנה אינו חוקי. אם זה שייך למשרד החינוך, למה אין חשמל?

שי כנעני:

אבל אתה לא שואל את הגוף הנכון. צריך לשאול את משרד האנרגיה למה הוא לא מתיר שימוש בחשמל.

איציק תומר:

למה לא שואלים את שר הפנים?

היו"ר עמנואל זיסמן:

את זה צריך להסדיר בין המשרדים, זו הרי אותה הממשלה. מי אחראי על החינוך בישראל? אני ביקרתי בגימנסיה רחביה ונפלתי לתוך בור. את מי אני אתבע לדעתך?

איציק תומר:

משרד החינוך הוא לא הכתובת לחיבור חשמל ותקשורת. אם זה ימשיך כך אז ניפגש כאן שוב בקדנציה הבאה ונדבר את אותו הדבר, כי אנחנו לא הכתובת למתן פיתרון לנושא הזה.

שי כנעני:

אני רוצה להביא כאן רק דוגמה קטנה. היתה החלטה של משרד החינוך והתרבות לפני שלוש או ארבע שנים, להתחיל בבנייה של חטיבה צעירה, גם כיתות אל"ף, באחד

השבטים, שכרגע שכחתי את שמו, שבו לא היה בית ספר. משרד החינוך החליט לשים שם מיבנים זמניים. משרד הפנים, על פי חוק התיכנון והבנייה, מכיוון שמדובר במקום שאיננו ישוב קבע, מנע מאיתנו את מימוש ההחלטה שלנו. כך אנחנו בעניין הזה, נמצאים במילכוד בין מימוש חוק חינוך חובה, לבין העובדה שחלק מהתושבים יושבים במקומות שאינם מוכרים כישובים. אנחנו עושים את הטוב ביותר בתוך המציאות הקיימת.

איציק תומר:

תמיד אפשר לעשות טוב יותר. השאלה--

רפאל אלול:

לך איך בעיה של תקציב? אין לך בעיה של רצון? אם אתה אומר שכסף יש לך ורצון יש לך, הבעיה היא קבלת אישורים?

איציק תומר:

אם ניכנס לכל הנושא של בינוי, אני רוצה שתבינו. תחזית קצב הגידול במיגזר הבדואי--

ואליד צאדק:

אתם ממונים על החינוך ואתם צריכים ורוצים לפעול למען החינוך. אתם יודעים שהמיבנים האלה הם לא חוקיים או לא מרשים לכם לפתח אותם. אתם מחוייבים בעצם, יותר מוועד ההורים, לדאוג ולעשות את הכל כדי שמשרד החינוך ומשרד הפנים יאפשרו שלפחות יהיה בית ספר שראוי למעמד של מקום שמעניק חינוך. אתם טוענים שאתם לא עושים כי הם לא נותנים לכם לעשות. זו לא סיבה, זה תירוץ שלא צריך להיות קיים.

איציק תומר:

אני לא רואה את זה כתירוץ.

ואליד צאדק:

אתם צריכים להיות ראש החץ לפני המחנה, לפני התלמידים וההורים. אתם צריכים ללחוץ בעניין הזה, כי בית הספר שביקרנו בו קיים כבר יותר מ-15 שנה.

איציק תומר:

אנחנו פקידים שמבצעים מדיניות ולא קובעים אותה. אני רוצה להדגיש את זה. יש ועדה, יש כנסת ויש ממשלת ישראל שקובעת מדיניות. בנושא אל-עזאזמה המדיניות היתה לפרק את כל המאחז הזמני הזה, ולהעביר את כולו לשגב שלום, ישוב קבע. עד היום הביצוע הזה מתעכב. זה לא תפקידו של משרד החינוך. צריך לפנות למי שאכן, מבחינת החוק, הוא זה שצריך לבצע את המעבר הזה ולדאוג שהמעבר יבוצע. משרד החינוך מתחייב לתת את שירותי החינוך בעקבות מה שהשתמע, אבל אני לא יכול לדאוג להעביר את היישוב. אתן לך עוד דוגמה. אנחנו קבענו, על מנת לתת שירותי חינוך טובים יותר, שלא יהיה חינוך על יסודי בריכוזים הזמניים. אנחנו מנסים להכניס את כל התלמידים מהיישובים הזמניים לבתי ספר ביישובי הקבע.

רמדאן אלסייד:

זה הולך להיות אסון.

ועדת החינוך והתרבות
16/12/96

היו"ר עמנואל זיסמן:

אני לא מקבל את ההתפרצות.

איציק תומר:

אנחנו מסייעים את כל אותם תלמידים, על מנת שיבואו לבתי ספר יותר מודרניים ובנויים, כדי לתת את השירותים, כי ברור לנו שאם נאלץ להקים בית ספר על יסודי כמו באל-עזאזמה ברור שאיכות שירותי החינוך תיפחת במאות אחוזים. כל ההורים של ילדי אל-עזאזמה התנגדו שנסיע את התלמידים. ההורים רוצים להקים את בית הספר במקום וצריך לשאול אותם האם טובת החינוך של ילדיהם עומדת לנגד עיניהם. אני לא כל כך בטוח שכן.

ואליד צאדק:

האם זה שיפר את החינוך על ידי כך שאתם מסייעים אותם?

איציק תומר:

בוודאי.

ואליד צאדק:

והוריד את הנשירה?

איציק תומר:

בוא לא נערב שימחה בשימחה. אני רק טוען שאם אתה תבקש ממני לקיים מעבדת מחשבים, מעבדת מדעים ושירותי חינוך כפי שאנחנו מקווים ומצפים, אנחנו לא מסוגלים לתת אותם, כי אין לי שירותי חשמל, מים ותקשורת מוסדרים. איך אתם מצפים ומבקשים זאת מאיתנו? אנחנו מנסים לבצע שירותי חינוך ככל יכולתנו, ואתם באים אלינו בטענות. למשרדי הממשלה הרלבנטיים לא באים בטענה אחת. הם בסדר. משרד החינוך מנסה לקיים חוק ועוד באים אליו בטענות.

היו"ר עמנואל זיסמן:

חברים, גם לי יש טענות, אבל הדיון מקבל צורה של ועדת חקירה. ניתן לנציגי משרד החינוך לומר את דברם, ובסופו של דבר נעשה את מה שצריך לעשות. אני רוצה לתת לנציגי הגופים שנמצאים כאן, להתבטא.

רפאל אלול:

אדוני היושב ראש, עד איזו שעה הישיבה נמשכת?

היו"ר עמנואל זיסמן:

עד שנקדם את מערכת החינוך בנגב. אני מציע לתת לכל נציגי משרד החינוך לדבר. העיקר שנקבל גם סיכומים.

איציק תומר:

אדבר על עניין נוסף. לפי תחזית גידול שלנו של תלמידים, אנחנו מדברים על גידול מ-32 אלף תלמידים כיום במיגזר הבדואי ל-43 אלף תלמידים בתש"ס בעוד שלוש וחצי שנים. זה גידול אדיר של כ-34 אחוז בפרק זמן של שלוש וחצי שנים. זה גידול

שאינן לו כמעט אחר ורע במדינת ישראל. זה מחייב אותנו לבנייה של למעלה מ-300 כיתות. היום כנסת ישראל מתקצבת את המשרד ל-55 כיתות לכל המיגזר הבדואי במדינת ישראל.

היו"ר עמנואל זיסמן:

זה לא מדויק. אנחנו מאשרים 18 מיליארד שקל. זה בידי שר החינוך להקצות משאבים. אנחנו לא מקצים כיתות לבדואים. זה לא מופיע בהחלטה של הכנסת.

ראובן ריבלין:

כשאתה אומר 18 מיליארד, 90 אחוז זה שכר.

היו"ר עמנואל זיסמן:

יש מחסור גם במורים.

איציק תומר:

אני רק רוצה לומר שאם אכן זה יהיה גודל התקציב לשנים הבאות, והצורך שלנו הוא למאה כיתות בשנה, כשכל המיגזר הבדואי מקבל פחות מחצי, בוודאי שלא נוכל לספק את הבינוי הדרוש בשנים הבאות.

רפאל אלול:

אנו חוזרים לכך שיש בעיה של כסף?

איציק תומר:

נכון, בנושא של בינוי בוודאי. במחיר של כיתת קבע אחת אני יכול לבנות כמעט שש כיתות מתועשות. מתחילת השנה כל התלמידים ישבו בכיתות ליד שולחן, על כיסא, ולא היתה בעיה לאף אחד. פתרנו את הבעיה על ידי כיתות מתועשות, כי לא היתה לנו ברירה אחרת.

ואליד צאדק:

בישוב הקבע של חורה יש חשמל?

איציק תומר:

נכון.

ואליד צאדק:

יש שם מחשבים?

איציק תומר:

יש, אבל לא בכמות הרצויה.

יאסר עומר:

אני מפקח מתאם במשרד החינוך. הייתי איתך בשידור על נושא אחר.

היו"ר עמנואל זיסמן:

נתייחס גם לתופעה החמורה של הכאת תלמידים. איננו יכולים מצד אחד לדרוש להעלות את הרמה, להקצות משאבים, להשוות בין מערכת החינוך הבדואית למערכת החינוך הכללית, ומצד שני לא לשנות נורמות של התנהגות.

יאסר עומר:

הייתי מורה במיגזר הבדואי בשנת 1969, אני מהצפון, והוותיקים יודעים איך היו התנאים בהם עבדתי באותה תקופה בבית ספר לעטאונה. היום יש שם בית ספר חדש וחדש מאוד. חלק מהמנהלים היו תלמידים שלי. החינוך התחיל בצורה הדרגתית, למרות כל הבעייתיות בנושא הזה שדיבר עליה ד"ר תומר ביישובים המאוחרים, וחלה שם התקדמות ממשית. החינוך הוא תהליך. אי היכולת להתגבר על בעית הגידול הטיבעי המבורך, מחייבת אותנו לא רק לגבי בנייה, אלא גם לגבי מורים. יש מחסור במורים. 42 אחוז מהמורים שנמצאים בדרום, באים מהצפון. לאחרונה הושגו תמריצים למורים הללו - השתתפות בשכר דירה, נסיעות וקרן השתלמות על חשבון המשרד - כדי לעודד את המורים האלה להגיע לדרום. תמיד יש לנו מחסור במורים בדרום, ומהצפון לא כל כך ממהרים ורוצים להגיע לשם. נוצרה בעיה כפולה, גם בנייה וגם מחסור בכוח אדם מיומן. וודאי יתקפו אותנו ויגידו שיש מורים לא מוסמכים, אבל לא היתה לנו ברירה.

היו"ר עמנואל זיסמן:

צריך תמריצים כדי שבדואים ילמדו הוראה.

יאסר עומר:

אנחנו פועלים גם במישור זה. בישיבה שהיתה עם השר בזמנו הצענו קידום בוותק, כדי שיגיעו ונחתום איתם על חוזה של חמש שנים לפחות. דבר גורר דבר וגורם לדבר נוסף, זאת אומרת, המורים שבאים מהצפון, מתחילים להכין לבגרות ועוזבים כעבור שנה שניים, כך הרצף נקטע ואומרים שבבגרות אנחנו מתחת לממוצע. זה נכון שצריך לעשות מאמץ גדול כדי שיהיה קאדר מקומי להכשיר כוחות פנימיים, מקומיים. רק אתמול היתה לנו ישיבה אצל מנהל המחוז בנושא זה, איך לעשות מאמץ לשכנע אנשים בוגרי כיתות י"ב, ולתת להם תמריצים שיצטרפו לכוחות ההוראה. אם לא יהיה לנו כח הוראה מקומי, הבעיה תישאר. אני חושב שנעשו הרבה דברים, אבל זה לא מספיק. צריך לעשות עוד הרבה דברים.

שי כנעני:

אני מבקש להבהיר שהבעיה של מחסור בתקציבים לבנייה במערכת החינוך, איננה יחודית למיגזר הבדואי. כשהגדרנו את הצרכים לתקציב 1997 בפני מינהל הפיתוח של משרד החינוך והתרבות, אמרנו שיש צורך בסדר גודל של 3,000 כיתות, לא כולל ממה שניגזר מחוק חינוך מיוחד, לא כולל את כל המיגזר החרדי ולא כולל את הבדואים שאינם ביישובי קבע. התקציב שכרגע מונח על שולחן הכנסת מדבר על 1,345 כיתות. בפער הזה יש לנו בעיה גדולה מאוד, שנופלת גם על המיגזר הבדואי שאנחנו דנים בו, ואני חושב שהדברים האלה צריכים להיות ידועים לוועדה.

טלב אלטאנע:

המצב במערכת החינוך מאוד מאוד קשה, מצב קטסטרופלי. זו לא הפעם הראשונה שמתקיים דיון בוועדת החינוך בעניין הזה. כל פעם חוזרים על הדברים, דשים בהם ומספרים סיפורים. העולם מזנק קדימה, ואנחנו דנים בסוגייה של מיבנים, של תנאים פיזיים גרועים מאוד, של נשירה בשיעורים גבוהים, של 10 עד 15 אחוז זכאים לתעודת בגרות. אני שואל את עצמי איפה הקידום, אלו הישגים השגנו ואיפה חצי הכוס המלאה? אתם

מדברים על חצי הכוס הריקה. מה בדיוק הצלחנו להשיג בארבע השנים האחרונות, ומה בדיוק המדיניות של משרד הפנים לארבע השנים הבאות? האם המצב הקיים יכול להמשך? יש 40 אלף תושבים המתגוררים ביישובים הלא מוכרים, שם לומדים אולי 6,500 תלמידים. מדוע לומדים שם רק 6,500 תלמידים? כי שם אין בתי ספר תיכוניים וכל התלמידים מוסעים לבתי ספר ביישובי הקבע. אני שומע כאן מנציג משרד החינוך שלא לקחו בחשבון את צרכי המיגזר הזה של ישובים שמחוץ לאזורי הקבע מבחינת הצורך במיבנים נוספים. אני מתייחס לעניין המיבנים והכיתות. אינני מתייחס לעניין המעבדות. ביישובים הלא מוכרים הללו אין מעבדות, אבל גם ביישובים המוכרים. כך למשל ביישוב לקייה, שם יש בית ספר יסודי שביתי לומדת בו, לומדים בפחונים, כמו לפני חמישים שנה. אולי בתקופת המנדט הבריטי יכלו להפעיל בתי ספר יותר טובים. כולם דולפים, אין מזגנים, אין מערכת חימום ואינני יודע אם הם מחוברים לחשמל. מערכת הביוב מוצפת שם כל הזמן, וכאן מדברים על בית ספר, על תנאי לימוד. זה דומה יותר למיכלאה מאשר לבית ספר. אומנם בשנה שנתיים האחרונות ביישובי הקבע כמו רהט התחילו להקים בתי ספר חדשים, אבל יש בתי ספר שהמצב שלהם הוא אבסורדי. זו לדעתי בושה וחרפה לוועדת החינוך שיש מצב כזה של בתי ספר.

ביישובים הלא מוכרים התחילו להקים מיבנים באל-עווש, אל-אטרש ואל-פורח התחילו להקים מיבנים חדשים ואני ברכתי על הניסיון להחליף את המיבנים הישנים, אבל גם במיבנים החדשים אין מערכת חשמל, אף בית ספר לא מחובר למערכת חשמל. מפעילים שם גנרטורים ולפעמים אין שם שמירה ואז הגנרטורים נגנבים. גנרטורים לא יכולים לבוא במקום חיבור למערכת החשמל. אין שום סיבה שמשרד החינוך לא יפתח קו של חשמל ויחבר את בתי הספר הללו למערכת חשמל.

שי כנעני:

יש איזו הפרדת רשויות במדינה.

טלב אלסאנע:

יש חוק חינוך חובה שאותו אתם צריכים לבצע עם כל תנאי החינוך. לא היתה לי התנגדות כשהזמינו את נציגי משרד התשתיות, אבל יושב ראש הוועדה צריך לשמוע את כל הביקורת. אנחנו שלחנו מבקרים לבעיה ואין לנו ביקורת על הממונים על הבעיה. זו ביקורת על הנושא ולא הפניית אצבע מאשימה. אני מכיר ומעריך את איציק תומר. הוא רק לאחרונה קיבל את התפקיד, אולי לפני פחות משנה, והבעיה התחילה לפני חמישים שנה ולא לפני שנה. כל פעם שאנחנו מפנים אצבע מאשימה למערכת, מישהו קם ומתגונן כאילו שאנחנו תוקפים אותו אישית. אין בעיה אישית בסוגיה. הבעיה האישית היא של הילדים שלנו, שהם העתיד שלנו, והם סובלים מנשירה, ממערכת חינוך ירודה. אין בית ספר לחינוך מיוחד בכל הנגב, ולכן יש 25 אחוז מהמורים שאינם מוסמכים. איך יכול להיות מצב של 25 אחוז מורים לא מוסמכים?

היו"ר עמנואל זיסמן:

שמענו את משרד החינוך, שמענו את משרדי הממשלה ונשמע גם את האחרים, אבל בסופו של דבר אנחנו נתבטא ונקבל את הסיכומים.

סלימאן אלסנע:

אני נציג ועד ההורים בלקייה. אני גם עוסק ברפואה ולכן אזכיר רק נקודה אחת. לפני כמה שנים פרצה מגיפה בנגב. משרד הבריאות עשה אז בדיקה ומצא שחלק גדול מתושבי האזור שנקרא "פזורה", אינם מחוסנים. תמיד הגיעו דו"חות ורודים למערכת הבריאות, עד שפרצה המחלה וסיכנה את היישובים מסביב, ואז הקימו גופים קטנים כדי לחסן אותם במהירות. את התמונה הזאת אני רוצה להעביר למערכת החינוך. בנגב בכלל בשנת 1949 היו כ-10,000 בדואים. מאז, כל 15 שנה הם מכפילים את עצמם לפי נתונים של משרד הפנים. את זה כולם יודעים. אני אישית למדתי בשנת 1960 בבית

הספר הראשון שקם. באותן שנים קיוונו שבעוד דור, בעוד עשר, עשרים, שלושים שנה, התמונה תהיה אחרת. היום הבדואים מונים כבר 100,000 תושבים, שמחולקים, כפי שאתם יודעים, לשני חלקים גדולים, אלה שביישובים המוכרים ואלה שביישובים הלא מוכרים. הנתונים שאני מביא הם של משרד החינוך וניתן לראות אותם. הנתונים האלה מאמתים את התמונה השחורה שכולם מציגים אותה, שהנשירה מגיעה ל-70 ו-80 אחוז, ש-25 אחוז מהמורים אינם מוסמכים, שאחוזי משיגי הבגרות הוא בקושי שישה אחוז.

לפני כמה שנים כשנבחרתי לוועד ההורים, נפגשתי עם מוטי שוחט שהוא אחראי על החינוך במקומות הלא מוכרים. אמרתי לו שכל בדואי שנהפך לנרקומן, סוחר פי שניים יהודים מבאר שבע. זו אינה רק בעיה שלנו אלא זו בעיה של המדינה. לא צריך לדון בנושא כאילו זו רק בעיה שלנו. אנחנו חלק בלתי נפרד מהמדינה. בעיות המדינה הן בעיותינו ובעיותינו הן בעיות המדינה. אם אנחנו פצצת זמן מתקתקת, היא מסכנת הכל מסביב. ועדת החינוך יכולה לקבל החלטות שיישאו במגירה וכך גם שאר המשרדים, עד שיום אחד תקום ועדה ממלכתית ותחקור מה קרה. לדעתי צריך לכתוב זאת בפרוטוקול כדי שיום אחד מישהו יגיד שזה כבר נכתב ונאמר ושהוזהרתם. בעוד 15 שנה יהיו 200,000 בדואים בנגב. לפי התמונה השחורה יש כאן, זו קטסטרופה שאיני יודע מי יכול לפתור אותה, ולכן ככל שיטפלו בשורש הבעיה מוקדם יותר, יהיה יתו טוב. קמה ועדה פרלמנטרית לפני שנתיים, שלוש, והמליצה על כמה דברים. אנחנו מבקשים ליישם את המלצותיה.

היו"ר עמנואל זיסמן:

ברור. על כל פנים, חברי ועדת החינוך יפגשו גם עם שר הפנים ושר החינוך, ותקום ועדה בין משרדית ותקדם את כל הנושאים. אנחנו נעשה את זה. לא יכולים להתייחס רק לנושא אחד אלא צריך להתייחס למכלול הנושאים שהמטרה שלהם היא להעלות את הרמה החינוכית. מר עלי, בבקשה.

עלי אסדי:

אני רוצה לדבר על חצי הכוס המלאה, למרות התנאים הקשים האומרים דרשני. אני מדגים את המצב בדרום. בדרך כלל בכל מחוז, כל מפקח מופקד על כ-20 עד 25 בתי ספר, ואילו במחוז דרום, 45 בתי ספר נתונים תחת ארבעה מפקחים. בקשר למדריכים, כל מדריך בצפון עובד בכ-20 עד 25 בתי ספר. 45 בתי ספר בדרום זוכים לשיבעה מדריכים במדע וטכנולוגיה, וחמישה מדריכים במחשב ובשאר המקצועות. המפקחים המקצועיים לומדים השנה יומיים בשבוע בקורסים, במחוז דרום אלה קורסים של שפות ומתימטיקה. אנחנו מתגברים את הפדגוגיה כמה שאפשר. לפני כחודש היה כנס ועדי הורים ארצי. אחד החברים אמר: "איך אתם מכניסים מחשב לצריף?", אמרתי לו שנתבע בנייה, אבל מחשב יכנס, כי זה צורך של התלמידים.

רפאל אלול:

יש לך מספיק מורים בנגב?

עלי אסדי:

מחוז דרום מופקד על כך שיהיו מספיק מורים. הבעיה היא שהרבה מהם לא מוסמכים. יש לנו הסכם איתם שישתתפו בכל מיני קורסים בהיקף של 800 שעות בשנה זו, בשפות, במתימטיקה ובנושא השנתי, גם להסמכת מורים. לדעתי חייבים לחשוב על תוכנית מיוחדת למחוז דרום לתגבר ולעודד גופים וולונטריים ועמותות, כמו עמותת ניסן, לפעול להסמכת מורים.

אני רוצה לפנות לכל החברים שנמצאים כאן מהמחוז ולומר שהחינוך הערבי יצמח כאשר יתחילו לדאוג לו מלמטה, ולא להיפך.

אבו קוש סאלם:

זכיתי בחודש האחרון לשלושה מפגשים עם מר תומר, ולפחות אני מוצא אצלו אוזן קשבת לבקשות שלי. אני רוצה להעלות את הבעיות שיש לנו. ביישוב שלי - ערעה - יש 548 תלמידים ששם בגיל ארבע ושאלו שום מסגרת שקולטת אותם, כי ביישוב שלי אין מסגרת של טרום חובה. יש לי שבעה גני חובה שזה מספיק, אבל מכיוון שבארבעה גני חובה יש 43 ילדים, נאלצתי לפתוח עוד גן ב - - - .

אחוז די גבוה של המורים הם לא מוסמכים, ובמקרה הטוב הם סיימו כיתה י"ב. אנו מדברים על מסיימי י"ב שלא התקבלו לאוניברסיטה ולמכללות, ולבסוף המסגרת שקלטה אותם זו מערכת החינוך. אין פיקוח מקצועי על המורים הללו. יש לנו שלושה מפקחים כלליים, אבל אין לנו מפקחים מקצועיים, לא על עברית, לא על ערבית ולא על שאר המקצועות. אני התרעתי על כך בפני עלי אסדי וקבעתי איתו פגישה ב-8 לינואר, ועד אז אני מקווה שהוא יחשוב על פיתרון בנושא.

בבתי הספר אין לנו סיפריות. ביקשתי שיהיו לנו סיפריות בבתי הספר כדי שהתלמידים יוכלו להשתמש בספרים שם. אתמול דיברתי עם משרד החינוך כדי שיינתנו לנו ספרים באנגלית. אמרו לי שכל שנה נותנים למיגזר אחר ושהשנה אין על מה לדבר. כל דבר נידחה לעוד שנה ועוד שנה. בבית ספר מכובד של שנות האלפיים, אני חושב שצריכה להיות סיפריה מכובדת שהתלמידים ישתמשו בה.

לגבי נושא המעבדות והמחשבים המצב דומה. ביישוב שלי ביקשתי מאיציק תומר ועוד לא קיבלתי תשובה--

ראובן ריבלין:

היישוב שלך הוא ישוב קבע?

אבו קוש סאלם:

כן, ישוב מוכר עם 7,500 תושבים. ביקשתי מישרה לקב"ס ולפסיכולוג ועד עכשיו לא קיבלתי.

איציק תומר:

זו מועצה מקומית חדשה.

אבו קוש סאלם:

נכון שזאת מועצה מקומית חדשה, אבל היתה מועצה איזורית משוש, שאנחנו שייכים אליה כבר שמונה שנים.

רפאל אלול:

מי ראש המועצה?

אבו קוש סאלם:

אילן גימלאי. בקשר למישרת קב"ס ופסיכולוג, האמן לי שדרוש שם תחום זה עבור התלמידים. חבל שנגיע ל-70 עד 80 אחוז נשירה. אם המישרה תאויש, יתכן ונוריד את אחוז הנשירה.

עוואד אבו פריח:

אני רק רוצה להוסיף כמה נקודות. הנקודה החשובה היא שאנחנו לא רוצים לתת הרגשה כאילו אנחנו נגד מנהל המחוז ונגד משרד החינוך. אנחנו רוצים לעזור לקהילה כדי שהם ואנחנו נהיה באותו צד, ואתם גם, כמובן. הנקודה השנייה היא שאנחנו לא רוצים יותר מלל ודיבורים, כי זה לא ישנה את המצב. לפי הגרף שיש לי פה, אחוז ההישגים כבר עומד חמש שנים על חמישה אחוז, מיספר שעולה או יורד בעשיריות האחוז. רק חמישה אחוז זוכים לבגרות מלאה, אומנם נכון שיש להם הזדמנות שנייה, ואז מגיעים לעשרה אחוז. אחוז הנשירה לא משתנה, לדעתינו בערך 70 עד 80 אחוז, לדעתכם 35 אחוז, ובכל מקרה מדובר בהמון תלמידים.

אנחנו רוצים שיהיה פיתרון. מה לוח הזמנים ומה התוכנית לארבעת או חמשת השנים הבאות? האם יש תוכנית כדי לפתור את הבעיות של מצב החירום הזה במערכת החינוך, או ששוב נדבר ולא נעשה כלום? האם שוב יטילו הכל על משרדים אחרים והמשרדים האחרים יחזירו זאת למשרד החינוך? האם ניהלו משא ומתן עם משרד האנרגיה כדי להתחבר לחשמל, האם ניהלו משא ומתן עם משרד השיכון? האם מוכנים מהיום, להעזר בנו כעמותות מתנדבות וועדי הורים, ואנחנו נעזר בהם, כדי לפתור את הבעיה? זו פעם ראשונה שהקהילה הערבית בדרום - שנקראת הקהילה הבדואית - רוצה לשנות דברים. זו פעם ראשונה שהיא מתעוררת באמת, ולכן זה הזמן המתאים לפעול. אנחנו רוצים לשנות את אחוז הנשירה תוך ארבע שנים מ-70 אחוז, ל-10 אחוז. אנחנו נמצאים בקו התחתון של רמת ההישגים לעומת כל המיגזרים: שישה אחוז אצלנו, מול 80 אחוז בשאר המיגזרים. זה פשוט לא יכול להיות, אנחנו לא מנותקים מהחברה. אנחנו רוצים להגיע ל-20 אחוז שיקבלו זכאות לתעודת בגרות בשנה הבאה. זה מעגל קסם שחוזר על עצמו. יש ניכשלים ואז חלק מהם נכנסים ללמד אותנו ומכשילים את הילדים שלנו, כך שהילדים שלנו לא יזכו אף פעם לקבל חינוך הולם. ועדת מנע המליצה כמה המלצות, אנחנו מוכנים לקבל את כל ההמלצות, שיישמו אותן. השאלה שלי היא, האם יש להם לוח זמנים?

טלב אלעטאונה:

אני מהיישוב עורה. זה ישוב מוכר, ונושא המחשבים לא קיים ביישוב, נושא המעבדות לא קיים. יש תוכניות שכולן תוכניות מגירה. לגבי המיבנים, עד היום יש פחונים וקראוונים שהכניסו ליד בנייני הקבע. בלקייה המצב דומה, למשל בבית הספר לעטווי בנו שני שלבים, שזה שמונה כיתות וחדר הנהלה, ושאר התלמידים לומדים בצריפים. בגשם האחרון הכיתות היו מוצפות ואני הזעקתי את ראש המועצה בשמונה בבוקר כדי שיראה את זה במו עיניו. לגבי הנשירה, היום אין בית ספר אחד ביישובי הפזורה - הישובים הלא מוכרים - כי כל התלמידים מוסעים ליישובי הקבע. באופן אוטומטי יש לנו נשירה של מאה אחוז של הבנות. ביישובי שגב שלום לומדות כיום לפחות מאתיים בנות כשבעבר לא למדה אף לא בת אחת.

חסן אלנסאסרה:

בתקופה האחרונה אנו עדים לתופעה מאוד חיובית של השתלמויות מורים. לדעתי זו תופעה שמאוד עוזרת וגם המשרד מעודד אותה. זה מקדם את המערכת. ברצוני להעלות עניין אחד. את התמריץ שמקבלים המורים הצפוניים, המורים הבדואים - אותם אני מייצג - אינם מקבלים, וזוהי קרן ההשתלמות.

איציק תומר:

הם לא מקבלים?

חסן אלנסאסרה:

הצפוניים מקבלים והדרומיים לא מקבלים. אני מבקש שהבדואים יקבלו כמו הצפוניים. מורה שיוצא אחרי שש שנים לשנת שבתון, לדעתי זו שנה שבה הוא לומד, משתלם, מתרענן וחוזר עם מוטיבציה למערכת, ואולי זה יעזור לקדם את המערכת.

רמדאן אלסייד:

אני ממש התפלאתי שהעלו פה את העניין הזה תחת השם "פזורה". לדעתי זה שם, שלא נאה למדינת ישראל הדמוקרטית והמתקדמת, להשתמש בו. זה ביטוי רע.

היו"ר עמנואל זיסמן:

הכוונה למקומות מרוחקים, מפוזרים.

ראובן ריבלין:

לטוס מלוד לפזורה בניו-יורק לוקח 11 שעות. ללכת ברגל למיצפה רמון וללקייה לוקח 11 שעות... כך חיו הבדואים במשך אלפיים השנים האחרונות ואנחנו היום מנסים לראות איך לפתור את הבעיה. לא בכל מקום שבו נמצא בדואי, יהיה ישוב קבע.

רמדאן אלסייד:

חבל מאוד שלא בישיבה הזאת, אולי בישיבה הבאה, נזמן את אנשי הממשלה ממשרד הפנים והאוצר, שממונים על הנושא, שידברו על הנושא שלנו. אני מדבר על אוכלוסייה של בסך הכל 55,000 שהם למעלה מ-15 ישובים. אנשים חושבים שיישוב זה שתי משפחות, וצריך לזכור שזה ממש מיספר לא מבוטל. בבתי הספר הללו חסרים הרבה הרבה דברים. רמת ההישגים הירודה מתחילה, לדעתי, מחוסר פיקוח מקצועי או כללי. כשאני למדתי בבית ספר המפקח היה יושב אצל כל מורה ומורה במשך כל השיעור. אם אין מפקחים מקצועיים שייבדקו כל מורה ואת רמת ההישגים בכל בית ספר, אז אנחנו נדרוך במקום ולא נתקדם קדימה.

לגבי היישובים הלא מוכרים, ישנה במשרד החינוך רשות לחינוך הבדואים. בראש הרשות הזאת עומד מר משה שוחט, שנמצא כאן היום, והוא לא משתף את אנשי הרשות והאנשים מסביב. אני מכיר אותו במשך עשר שנים מתוך תפקידי בוועד ההורים, ובכל פעם שדיברנו נענינו באנטי בדיונים ובסיוורים. אני הייתי ממליץ שברשות הזאת ישתתפו אנשים מהיישובים הלא מוכרים, אנשים שהם מחוץ לתחום הפדגוגי, ומשרד החינוך הוא זה שיתמקד בתחום הפדגוגי וזו תהיה דרך להעלות את רמת ההישגים.

בקשר לחינוך המיוחד. זה דבר שאיננו, ואני אומר זאת, כי משיחות שלי עם מר שוחט בעבר, האם להביא את הילדים האלו לפני ועדת הסמן ולהחליט אם הם באמת מתאימים לחינוך מיוחד או לא, הוא ענה לי במפורש שלילדים האלה אין עתיד.

רפאל אלול:

אתה מדבר על כל ישוב, או רק על ישוב אחד?

רמדאן אלסייד:

אני מדבר על כל היישובים. לגבי החינוך המיוחד, צריך לאפשר לילדים החרשים ללמוד בשפת האם שלהם ולא בעברית כפי שהם לומדים כיום ליד באר שבע. בבית הס מדרים ערבית וכך הם לא קולטים היטב את שתי השפות.

מזעל ראנס:

אני ראש המסלול הבדואי במכללת קיי. אני רוצה לדבר קודם כל על מה שמתרחש במכללה ועל ההכשרה, ואחר כך נדבר על מה שקורה בשטח. במשך השנים האחרונות מכללת קיי עשתה צעדים אדירים. לפני שש שנים היינו מקבלים שלושים תלמידים בכל מחזור. היום אנחנו מקבלים בין 85 ל-90 תלמידים לשנה אל"ף, וצריך לציין שמתוך שנה אל"ף הנוכחית קיבלנו 53 תלמידות. ב-15 המחזורים הקודמים היתה רק תלמידה אחת. נתון זה מדבר בעד עצמו, מדבר על שינוי. אנחנו בקשר הדוק עם הפיקוח שעושה הרבה ונותן לנו אוזן קשבת. הם עוזרים לנו מאוד, ואנחנו מנסים לעזור להם ומנסים להגשים את שאיפות הפיקוח ודרישות השטח. אנחנו כל הזמן לומדים את השטח, עושים חושבים ומגוונים בהתמחויות. יש לנו התמחות לגיל הרך, יש לנו התמחות, שנה ראשונה, לטרום חובה, יש לנו התמחות לכוללים והתמחות לחטיבת ביניים. לא היה מקרה, עד היום, שסטודנט ענה על הקריטריון ולא התקבל. השנה התקבלו לפי כל הקריטריונים רק 60 סטודנטים, וקיבלנו 30 סטודנטים נוספים שאינם עונים על הקריטריונים. אנו נמצאים במצב שבו לא כל הסטודנטים שהתקבלו, עונים על הקריטריונים. סף הקבלה הוא ציון 75, ואנחנו לא רוצים להשאר סוג ב"ת. בסמינר אחר הסף הוא 80, ולכן החלטנו שבשנה הבאה נעלה את הסף ל-80. אנחנו הולכים לפי המצב.

השנה פתחנו כיתה לטרום חובה, לפי דרישת השטח. לצערי הרב, רק 9 תלמידות הלכו לכיוון הזה. רוב התלמידות לא רוצות ללכת לטרום חובה. מי שרוצה ללמוד ספורט או טבע הולך למסלול היהודי. המסלול היהודי לא חסום, הוא פתוח לכולם בהתמחויות לחטיבת הביניים. דברים שהם ספציפיים לסקטור הערבי אנו עושים במסלול שלנו. יש גם התמחות של אומנות, של יצירתיות ושל מלאכה, אבל לא הרבה בדואים הולכים לכיוון זה.

(היו"ר שמריהו בן צור)

ראובן ריבלין:

אנחנו היינו בכיתות ו"ו שבהן ילדים לא יודעים לקרוא. אצלינו היהודים אומרים פעמיים "הושיעא נא" לפני שאומרים פעם אחת "הצליחה נא"...

מזעל ראנס:

יש לנו 300 תלמידים במסלול הבדואי. כמו כן אנחנו פותחים את המכללה להשתלמויות מורים, אנחנו מסמיכים אותם וכן עושים השתלמויות למורים.

שמריהו בן צור:

תודה.

חליל אבו רקיק:

אני מנהל המחלקה לחינוך ביישוב תל שבע, זה ישוב קבע והוועדה ביקרה שם. בגלל עוצמת הבעיה של החינוך הפורמלי, תמיד הוא זה שנידון בוועדות. אני רוצה להתייחס כנציג ישוב, לנושא של תרבות וספורט. בכל ישובי הנגב, אין אולם ספורט תיקני אחד. יש אולם ברהט שהוא חצי תיקני. מבחינת תרבות ואומנות, החברים העלו כאן את הנושא של מורים מקצועיים. מר ראנס אומר שלא נכנסים למסלולים מקצועיים, זה בגלל שאין לנו מורים בבית ספר יסודי שיכשירו את הילדים באומנות. אתן דוגמה, מאז קום המדינה יש בנגב ארבעה מורים לציור ומורה אחד למוסיקה. בצורה זו, בוודאי שאי אפשר לטפח כישרונות בבתי הספר. כיום יש שני מתנסי"ם בנגב, במיבנים ארעיים שלא עונים על הדרישות. לכן, אם נתקוף את הבעיה מ-8:00 עד 14:00 בצהריים ונשאיר את הזמן אחרי הצהריים, אנו מחטיאים את המטרה. אנחנו צריכים חינוך משלים, בלתי פורמלי. חייבים לטפל בזה, כי שם הנוער נחשף לבעיות חברתיות שהן פצצת זמן.

אני רוצה לציין ברמה של פיקוח ומחוז, שכאדם ביישוב קבע, אני זוכה לשיתוף פעולה בשנה האחרונה בצורה סבירה, אבל לדעתי הפיקוח שהוצע על ידי המחוז למיגזר הבדואי הוא לא מספיק, כי אני כהורה לילד, שומע מבני, שביום שהמפקח מגיע לבית הספר, הם מרגישים את זה, בכך שהעבודה משתנה והאלימות נעלמת. לכן הלוואי שהיו מפקחים שנכנסים יום יום לבית הספר.

היו"ר שמריהו בן צור:

תודה. אני מודה לך כי אתה הצגת פן מיוחד שלא שמענו לפני כן. עלי זידאן, בבקשה.

עלי זידאן:

חברים, משום שהעניין של החינוך בנגב יקר לנו, הבאנו שני נציגי הסתדרות, אחד מהנגב ואני מהמרכז. אנחנו לא משמשים רק על תקן של איגוד מקצועי, אנחנו גם עוברים בבתי הספר שבהם אנו פוגשים לפעמים את ילדינו, ולכן זה מעניין אותנו גם כהורים וגם כמורים. מה שקורה בנגב משפיע על חברינו, וזה הצד של האיגוד המקצועי. אני חושב שצריך להתמקד בכמה דברים. ידידי חבר הכנסת שמריהו בן צור, בוא תעזור לנו כדי שבקיצוצים של שנה הבאה, המיגזר הערבי שבנגב לא יפגע. זה מיגזר שיקר לכולנו ואני חושב שזו צריכה להיות החלטה אישית של שר החינוך שהוא ימנע מקיצוצים במפקחים, במדריכים ובהכשרה. אני חושב שצריך לקחת ממחוזות אחרים ולתת לנגב. כולנו באים בסיסמאות שצריך להעלות את רמת ההישגים בנגב, אבל אז כל אחד דואג לאינטרסים שלו.

הנושא השני שמאוד מדאיג אותי הוא ניידות מורים. אני מדבר עכשיו כהורה ולא כנציג. דיברו על העברת מורים מהצפון, ואני צפוני. כאשר העברת מורים נעשית ללא קריטריונים זה רע מאוד. אני חושב שצריך לקבוע סף קבלה למורים של לפחות שלוש, ארבע שנים בנגב. לא יכול להיות שבת המוכתר תשרת שנה אחת ובת העני תשרת שבע שנים.

אנחנו, מנהיגות הדרום והמרכז, ומזכיר הסתדרות המורים, נסייר מחרתיים בנגב המזרחי, בדרום ובמרכז, בשגב שלום, ונלך ליישובי הפזורה.

היו"ר שמריהו בן צור:

תודה רבה. ניסים ממך, בבקשה.

ניסים ממך:

אני מאירגון "הילה", תושב אופקים שבנגב ויושב ראש ועד ההורים בבית הספר. כל מה שדיברו כאן ידוע לכולם. יש בידי חוברת של סקר של מכון אדווה עם כל הנתונים. גם בסקטור היהודי שבנגב מרגישים איך החינוך מתגלגל. לחינוך הבדואי יש כמה בעיות, אבל מנקודת הראות שלנו, הבעיה הראשונה היא שיש חוסר מעורבות של הורים בכל תהליך החינוך, ושנית, אני שואל את עצמי, מדוע אין אינטגרציה בין מורים יהודים לבין מורים ערבים. לנו חסרים כל הזמן מורים לערבית, הרבה ילדים אצלינו לא לומדים ערבית למרות שזה נכלל כחובה בתוכנית הלימודים המאושרת. אצל הערבים לעומת זאת, יש חוסר במורים מוסמכים ובכלל חוסר מורים. אולי על ידי האינטגרציה הזאת, גם רמת ההישגים תעלה.

היו"ר שמריהו בן צור:

מר ממך, אתה רוצה שמורים מקצועיים לערבית, יבואו מהמיגזר הערבי וילמדו בבתי הספר היהודיים, ומצד שני שהמורים המקצועיים היהודים ילמדו במיגזר הערבי?

ניסים ממנ:

כן, וזה לא קיים. אצלינו חסרים מורים לערבית.

היו"ר שמריהו בן צור:

תודה. מר משה שוחט, בבקשה.

משה שוחט:

אני מנהל רשות החינוך לבדואים, זה הגוף בתוך משרד החינוך במחוז דרום שמטפל באותם ישובים שמחוץ לעיירות הקבע. רשות החינוך לבדואים איננה גוף מוניציפאלי, ואין להטיל עליה את כל מכאובי הריכוזים הארעיים, לפחות לא מבחינת משרד החינוך. אני מבקש להעמיד דברים על דיוקם בעקבות מה שנאמר כאן. נאמר כאן שאין כלל בתי ספר לחינוך מיוחד, ואני מבקש לתקן, יש שני בתי ספר לחינוך מיוחד, האחד בקסייפה והשני ברהט. שלישי עתיד לקום בתל שבע.

בקשר למה שאמר מר רמדאן אלסייד, על חברי רשות החינוך לבדואים - והוא לא חבר ועד ההורים באל-סייד - הוא לקח את ילדיו לבית ספר אחר וגרם להם נזק.

ואליד צאדק:

זה לא יפה.

רפאל אלול:

אתה צריך לשמור על כללי הוועדה.

משה שוחט:

אני מבקש לתקן, הוא לא חבר ועד ההורים באל-סייד, נקודה.

נקודה נוספת מאד חשובה בקשר למגע עם משרד האנרגיה. היו מגעים עם משרד האנרגיה כדי לחבר את בתי הספר הללו לרשת החשמל הארצית, שהרי חלקם ממוקמים מתחת לקווי חשמל קיימים. כדי להגיש בקשה למשרד הפנים ישנו טופס 5, תקנה 4, שרק רשות מוניציפאלית רשאית להגיש אותו, והרי האזור ההוא, הוא ללא שיפוט, כי אין שם רשות מוניציפאלית.

רפאל אלול:

זה לא מדויק. זה אזור חבלי.

היו"ר שמריהו בן צור:

תודה רבה.

פייסל אל הוזייל:

כל הוויכוח שלנו כאן זה לוקוסוס לעומת מה שאנחנו חשים בשטח. אני ממלא מקום ראש העיר ברהט וממונה על תיק החינוך. רהט אמורה להיות העיר הנאורה בנגב, והיא במצב קטסטרופלי מבחינת נושא החינוך. משרד החינוך, לרבות אגף המיפוי בירושלים מכיר בצרכים של האוכלוסיה הבדואית. לצערי הרב המיכסה שמיועדת לאוכלוסיה הבדואית, לא מספיקה אפילו רק לרהט. לפני שבוע היה אצלינו סיור עם שימחה שניאור, והוא אמר שאם אנו רוצים לקדם את נושא הבנייה במיגזר הבדואי, זה לא

ברמת המחלקה או המנכ"ל, אלא זו צריכה להיות החלטה ברמת ממשלה. היינו כבר בהרבה ישיבות של ועדת חינוך וזה בסך הכל נותן לנו הרגשה יותר טובה ונוחה, אבל זה לא משרת אותנו. השאלה שנשאלת כאן היא האם האוכלוסיה הבדואית היא שוות זכויות? לדעתי בנושא הבדואים צריך החלטה ממשלתית על מנת לבצע את הדברים. אם ברהט, לדוגמה, הגידול הטיבעי מחייב 40 כיתות בכל שנת לימוד, והמשרד נותן 16 כיתות ואומר שהוא מכיר בצורך של 40 כיתות אבל אין לו, אז מה אני יכול לבוא ולומר?

(היו"ר עמנואל זיסמן)

המצב הוא שלומדים בכיתות ובפחונים או בחדרים זמניים. והחדר הזמני הזה שמיועד לשנה, שנתיים, נהפך לדבר קבוע. אני מזמין אתכם לערוך סיור ברהט. המצב לא מתקבל על הדעת. צריך שייתנו לנו בנושא הבנייה את מה שאנחנו צריכים. אנחנו לא מבקשים לוקוסוס, אלא כיתות לימוד. לפני הנושא של מחשבים, מדברים על כיתת לימוד נורמלית. אחר כך נדבר על הלוקוסוס הזה. ואני מדבר על עיר כמו רהט שהיא עיר נאורה. ברהט אין בית ספר לחינוך מיוחד. מה שיש שם הן ארבע כיתות שהקימה בשעתו אורה נמיר בשם משרד העבודה ולא בשם משרד החינוך. אנחנו מדברים על פרוגרמה של חינוך מיוחד מאז שנת 1985, ולצד הרב זה נושא שלא עומד בראש סדר העדיפויות. צריך להסדיר את העניין הזה.

לגבי גילאי שלוש וארבע, זו בושה למדינת ישראל שאינה יכולה לתת לי תשובה לגילאים האלה. אנחנו נתקלים באוזניים אטומות בעניין זה. גופים פרטיים מקימים גני ילדים לגילאי שלוש וארבע, ומדינת ישראל לא מסוגלת לעשות זאת. אני מדבר על שיוויון בזכות ולא בחסד. אני רואה את עצמי אזרח במדינה הזאת, ואני צריך לקבל את הזכויות שלי, לא לדבר בסיסמאות ולא על מה הייתי ב-1948. אני מכבד את המכללות ואת מכללת קיי, אבל אתם לא נותנים תשובה לצרכים של היישוב. אם אני חושב על רהט בשנת 2020, על פי הנתונים, על מנת לסגור פערים של גידול טיבעי, צריך להעלות את מספר המורים מ-57 ל-73 בשנה.

לפני שנה הייתי באריזונה וראיתי את תנאי האינדיאנים שם. עשינו ברית עם מכון הלפרין על נשירה. הזמנו אותם אלינו והלכנו לשם. הייתי שמח לקבל את התנאים שלהם.

טלב אלצאנע:

אני זוכר שבתשובתו של סגן שר החינוך והתרבות, משה פלד, אמר שהוא מסכים שתהיה ועדת מישנה של ועדת החינוך שתמשיך לחקור ולעקוב אחר הנושא. רציתי לשמוע את התייחסותך לנושא.

עמנואל זיסמן:

מרוב ועדות מישנה, הנושא נמצא היכן שהוא נמצא. זו ועדת המשנה, ואנחנו לא מתכוונים היום לסיים את הישיבה ולהתראות בעוד ארבע שנים.

ואליד צאדק:

אדוני היושב ראש, בראשית דברי אני רוצה להודות לחבר הכנסת ראובן ריבלין, רפאל אלול ושמריהו בן צור שבאו וישבו כאן כל הזמן, דבר שאנחנו לא רגילים אליו כשיש דיון בעניינים ערביים. אני רוצה לפנות למשרד החינוך ולחברי הוועדה ולומר שלא את כל הבעיות צריך לתלות במשרד החינוך. לערביי הנגב יש בעיות מיוחדות, שנובעות ממדיניותה המרושעת של הממשלה הזאת, הממשלה הקודמת, וממשלות במשך 49 שנים, מדיניות חסרת כל אופי אנושי. יש דברים שאתם באמת לא יכולים לעשות אותם, ולפעמים יש כאלה שממונים בחינוך הערבי בנגב, שהם חושבים שהם נציב עליון ושצריך להתייחס אליהם בהתאם. זה לא משחרר אתכם, אדוני ד"ר תומר, מאחריות ומלדבר על דברים ספציפיים שכואבים לבדואים, ומלהיות השופר והפה שלהם בפני כל המוסדות.

אני הייתי סגן שר החקלאות. להגיד לך שהצלחתי לעשות משהו בנגב? לא. אבל אני לא מסתיר את דעותי ואת כישלונותי. הבעיה היא לא רק תקציבית, אלא היא בעיה של המדיניות כלפי האוכלוסיה הזאת. הבעיה היא שרוצים לרכז אותם, לנשל אותם מהאדמות, ולכן משרד החינוך ומשרד הפנים לא נותנים היתרים, כמו שאני לא יכולתי לפתוח שיבר מים לשדות, כי אין הסדר קרקעות שם. איזו בושה, הרי מדובר במי שתיה. באמת שאין לי מילים לתאר את זה.

40 אלף התושבים שם לא מוכרים, לא יודעים אם הם בשמיים או בארץ. משרד החינוך דורש ממך להגיד את האמת ולא לטיח דברים. יש דברים שאתה יכול לעשות אותם בעזרת משרדך, אם משרדך - שמכתיב את התקציבים - רוצה. המצב שבנגב צריך להדיר שינה מעיני כולכם, ובאופן מיוחד ממר שוחט, שהתבטאויותיו לא מצאו חן בעיני.

אין בית ספר תיכון אחד בפזורה, וכמובן שאם אתה מתחיל להעביר חטיבת ביניים ותיכון למרחקים גדולים, בוודאי שצריך לצפות לנשירות גדולות. אני ביקרתי גם ביישובי קבע ויש שם עדיין פחונים וקרוואנים. למה אנחנו תולים את כל העניין בהסדר קרקעות? הבעיה קיימת בכל המיגזר הערבי בצפון ובמרכז. אנחנו סובלים ממחסור בצפון, אבל אין להשוות זאת לצרות של הדרום. אנחנו יודעים שיש תופעה קשה מאוד של פיגור שיכלי וצרכים מיוחדים לתלמידים הבדואים, ואמרתי זאת כשדיברתי במכללת קיי. אמרתי להורים ולתלמידים שיש בעיה של ליקויים שחלק ממנה נובע מנישואי קרובים, וזה הולך וגובר. התמונה המחרידה שראינו במזרח ירושלים היא לא היחידה ואפשר למצוא תמונות כאלה גם בדרום. אין מקום לקלוט את התלמידים המפגרים האלה. לפני שנתיים, שלוש, הראו סרט בנושא, ואנחנו הזדעזנו מהברברים במזרח ירושלים שעושים את הדבר הזה, אבל גם בקירבנו קיימת התופעה, ואנחנו לא מנידים עפעף בעניין. בנגב יש 53 בתי ספר ורק ארבעה מפקחים ואחד בחצי משרה. איפה הפיקוח?

הלוואי והמצב הסוציו-אקונומי היה דומה בין היהודים והערבים בנגב. ביקרנו בכיתה אחת וראינו חלק מהתלמידים בלי ספרים. במקרה הטוב יש ספר אחד לשני תלמידים. שאלתי שאלות פשוטות ביותר לרמה של כיתה דל"ת, ושקט נפל בכיתה. הרמה מאוד מאוד ירודה. אנשי משרד החינוך, באפשרותכם ובידיכם לפתור את הבעיות, ואתם צריכים להעלות את העניין הזה ולשמש כעמוד האש לפני הבדואים. ההצלחה שלך, מר תומר, בקרב הערבים בנגב, היא הצלחה לכולם. אני פונה אליך אישית, אל תזניח את העניין הזה.

היו"ר עמנואל זיסמן:

תודה. חה"כ אלול, בבקשה.

רפאל אלול:

אני לא רוצה להתייחס לעניין הזה כעניין פוליטי. כל הממשלות טעו בעניין הזה, כולל ממשלת מפלגת העבודה. אני מציע היום אדוני היושב ראש, לא להשתמש יותר במילה פזורה כי זה כיסוי ויש כוונה של הממשלה לכפות על ההורים לעבור ליישובי קבע על ידי הפיכת הילדים לבני ערובה. הלא כשקמו המצפים בצפון ונבנו בהם ארבעה בתים בכל מקום, מעניין שלא קראו לזה פזורה, ומצאו להם לבתי ספר. כשהתחילו ההתנחלויות לא קראו להן פזורה. כשמגיעים לבדואים זה פזורה. אני מציע לכולנו שנרד מהעניין של פזורה ושנוציא את הילדים מהמשחק הזה שבין הממשלה לבין ההורים. הילדים הם לא בני ערובה. ברגע שנכנס לעניין הזה חזק--

איציק תומר:

אם לא פזורה, אז מה אתה מציע במקום? זה הרי רק עניין סמנטי.

רפאל אלול:

הסמנטיקה הזאת מרגיזה אותי. אני אישית סיירתי עם הלובי החברתי ביישובי הבדואים, וכשסגן ראש מועצת רהט אמר ששרת העבודה והרווחה נתנה כאן מיבנים, הוא טעה. אני עמדתי אז בראש קרן שלם, ולמחרת אנחנו נתנו את הכסף הדרוש לבנייה מקרן שלם ולא ממשרד העבודה והרווחה.

אני לא רואה שיש הבדל ביחס של משרד החינוך לגבי הריבוי הטיבעי. אם קצב הריבוי הטיבעי במדינת ישראל הוא 4.8 אחוז, לי ברור שביישובים האלה האחוז יותר גדול. באופן טיבעי התקציבים צריכים להיות שונים. אבל לא יכול להיות שיש ריבוי טיבעי לכל מדינת ישראל כשאצל הבדואים הריבוי הטיבעי יותר גדול, ולהם יש פחות תקציבים לבניית כיתות. יש כאן טעות גם בחשבון וגם בהתייחסות. הטענות הן לא אישיות, אבל חשוב שהדברים יבדקו מחר בבוקר. אני שמח שיושב ראש הוועדה מתכוון להמשיך לעסוק בנושא הזה. אם אתה אומר לי שכיתת מיבנה תעשייתי עולה שישיית מכיתת קבע, לפי החשבון שלי, גם בהתייחס לריבוי הטיבעי, אין לך בעיה לבנות כיתות.

אני פונה אל מנהל מחלקת החינוך, שגם אצלכם צריכה להעשות עבודה. יש בעיה קשה מאוד של נשירה. חלק ממנה באשמנתו כי לא נערכנו לטפל בה. צריך לחשוב על בתי ספר מקיפים או מקצועיים. לא כולם יהיו דוקטורים, ואי אפשר לבקש מילד בדואי שגר בסביבה הזו שיגמור תיכון ויילך לאוניברסיטה, אבל אפשר לדבר על בתי ספר מקצועיים ומקיפים. לא ראיתי שיש תוכנית כזו.

לגבי נושא המורים. מורה יבוא אם יתנו לו תמריץ. כולנו מסכימים כאן שזו בושה למדינה שזה המצב היום. זו בושה שילדים לא יודעים לקרוא. ברור לכולנו שצריכה להיות כאן תוכנית חומש וברור גם שזה עולה כסף. בשנה הראשונה ישקיעו בבינוי, בשנה שלאחריה במורים ואחר כך בהשתלמות המורים, בבית ספר מקיף, מקצועי וכן הלאה. אני לא חושב שרשות החינוך צריכה להיות במשרד החינוך. שיקום גוף מתאם מטעם הממשלה. כל הבעיות לא תלויות רק בך. אתה רוצה לחנך ואתה נתקע כי אין לך חשמל ומיבנה שהם באחריות משרדים אחרים. אני מציע שתקום רשות אחרת, לא רשות חינוכית, אלא רשות מתאמת שתלך ללחוץ על שר הפנים שייתן אישורי בנייה, ועל השר השני שיביא תאורה, אם רוצים לפתור את הבעיה, אחרת בעוד שלוש שנים נבוא לכאן לדיון נוסף.

לסיום, מכיוון שאני מאמין בתהליך השלום, אפשר לחשוב על הקמת בית ספר מקיף, רציני, משותף, בדרום, לירדן ולישראל.

ראובן ריבלין:

ביקרתי יחד עם חברי ועדת החינוך במיספר מקומות. לצערי הרב, לא היינו ברהט. אני למדתי בבית ספר עממי לפני 50 שנה, שהיה מתקדם בערך באלף שנה לעומת בתי הספר שבהם ביקרתי אצלכם, כלומר, אתם מפגרים היום לעומת בתי הספר במדינת ישראל, כאזרחי מדינת ישראל, בערך ב-1050 שנה. דבר שני, אף אחד לא יגזול מאנשים את הזכות לחיות את חייהם לפי המנהגים שהם רוצים בהם, ואחינו הבדואים חיו במשך אלפי שנים כפי שהם רצו. הם היו נודדים ממקום למקום כשהיה אפשר. כיום, כשהבדואים במדינת ישראל וגם במקומות אחרים התחילו לשנות ממנהגיהם בני אלפי השנים, מהמסורת הממושכת ליישובי קבע, אנו נתקלים בבעיה. הבעיה היא שמדינת ישראל לא יכולה להכיר בכל מקום בו אדם מתיישב, כיישוב קבע. אנחנו נציע כמה פיתרונות בנושא הכאוב הזה, אבל אני רוצה שתבינו שבלתי אפשרי מצב בו אנחנו נקבל ישובי קבע באמצעות בתי ספר. אי אפשר לבנות בית ספר ואחר כך להכריז על המקום כיישוב קבע. יש בעיה בין מדינת ישראל והיישוב הבדואי החי בתוכה, כפי שיש מחלוקות בין הרבה מיגזרים אחרים. לא נבוא ונשים את העגלה לפני הסוסים, כלומר, לא נבנה בית ספר כדי להקים ישוב קבע.

לעומת זאת, לא יכול להיות, רבותי משרד החינוך - ואני יודע איזו עבודה עושה מר משה שוחט - למרות שלפעמים מסגלים צורת ביטוי שיש בה אצל השומע משום אדנות - שבמקום שיש בית ספר והוא פועל לפי חוקי מדינת ישראל, הוא ייראה כמו שנראים בתי הספר שהיינו בהם. בירושלים, שי כנעני נותן כסף מעריית ירושלים, בונה להם את המיבנים, מעביר את זה על שם עיריית ירושלים, ומאותו יום עיריית ירושלים מתחזקת את המיבנים. כך המצב בתל אביב ובשאר המקומות בארץ. במקומות עליהם אנו מדברים, צריכים מנהיגי היישוב לקחת אחריות כמועצה מקומית, לדרוש, לעתור לבג"ץ כאשר המדינה לא נותנת. אני לא מסכים עם הגישה שאומרת "יהיה בית ספר אבל לא יהיה חשמל ובית שימוש". אני מבין את הטענה של מר שי כנעני שהוא אינו מסוגל לטפל בדברים שהם תחת אחריותם של משרדים שונים, ולכן לדעתי, צריך להקים רשות מיוחדת שתאם בין כל הגורמים, כדי שהתוצאה הסופית תהיה שלא ילמד ילד בבית ספר של משרד החינוך בישראל, שאין בו מים זורמים, בתי שימוש תיקניים, חשמל דולק, וכל אותם דברים אלמנטריים של בני תרבות.

אני יודע איזו מצוקה נוצרה בעיקבות הגידול הטיבעי אצל הבודאים, ובגלל שהם חיים בתיפזור, כפי שחיו במשך מאות שנים. קודם כל צריכים את הדברים האלמנטריים. יש צורך לקרוא לכנסת ולממשלת ישראל לתוכנית שלוש שנים, להקים 300 כיתות לפחות במיגזר הבודאי, שאם לא כן תהיה קריסה מוחלטת של כל המערכות. אמרתי זאת גם בעניין מזרח ירושלים, שבה יש בעיה פוליטית. בבעיה הבודאית אין אפילו בעיה פוליטית כי הם אזרחי מדינת ישראל.

אתם מוכרחים לבקר במקומות שבהם משרד החינוך קיבל על עצמו לטפל בכיתות הלימוד ביישוב שהוא בדרכו להיות ישוב קבע - מר שי כנעני, אני מוכן לבוא איתך - על מנת שתראו איך הם לומדים שם. אין לי טענות לקהילה במקום כזה, להבדיל מלקהילה במקום מאורגן, ששם ראשי היישוב צריכים לדאוג לעצמם במידה רבה. אני מוכרח לציין שביישובים הארעיים יש רצון רב לרכוש השכלה. הכתובת לחינוך חובה הוא משרד החינוך, אבל משרד החינוך אומר שלא יבנה שום מיבנה שלא יהיו בו מים זורמים, בתי שימוש וחשמל, לכן צריך ועדה מתאמת. רשמנו לעצמינו את הנתון האומר שבתשנ"ז יהיו 32,000 ובתש"ס יהיו 43,000, והגידול הזה מדבר בעד עצמו. לסיום, אני מוכרח לומר לכם, חברים, מי שהיה איתנו באל-עזאזמה וראה שם שילדי כיתה ו"ו לא יודעים כל כך טוב לקרוא, ראה גם שיש להם חזון וראייה למרחוק; היינו שם לפני ארבעה שבועות, והם אמרו שאוחנה יכניס את הגול נגד לוקסמבורג...

שמריהו בן צור:

אני חושב שבצדק אמרו חברי הכנסת אלול וריבלין שגם הליכוד וגם העבודה אשמים במצב שנוצר, והמפד"ל תציל את המצב... מאוד נהלתי מהדברים שנאמרו כאן, מהמעורבות הגדולה ומהאיכפתיות. זה מאוד מצא חן בעיני. הדברים שנאמרו יצאו מכל הלב, וזה דבר חשוב מאוד. ברגע שרואים מעורבות של הורים וכל מיני גופים, זו כבר ראשיתה של הצלחה. החוכמה היא לא לתקוף את הרשויות, אלא לשתף איתן פעולה. מצד אחד, אסור לנו בשום פנים ואופן לטעון שכל הבעיה מונחת בידיהן של הרשויות ומשרדי הממשלה, זה לא כך. יש דברים שאתם חייבים לקחת על עצמכם, למשל בעניין הנשירה, הסיפריות ופעולות תרבות למיניהן. דברים אלה שייכים לאחריותה של הרשות המקומית וועדי הורים, ואסור לכם לחכות שרק יבואו וייתנו, אלא אתם צריכים ליזום ולתרום בעצמכם, ולא רק לדבר.

מצד שני, ישנם דברים שחייבים לקיים אותם. לדעתי, ההצעה להקים ועדה בינמשרדית שתטפל בדברים מסויימים שמשרד החינוך לא יכול לטפל בהם, טובה מאוד. יש דברים שמשרד החינוך יכול לטפל בהם, למשל בנושא השתלמויות מורים, נושא שלדעתי צריך לקבל דגש חזק. נושא נוסף שמשרד החינוך צריך לטפל בו, הוא השתלמות בשנת שבתון למורים שגרים בדרום, ולא רק למורים שבאים מהצפון ומלמדים בנגב. אני מדבר על תמריצים למורים שגרים שם כדי למשוך את המורים הטובים ביותר. אני בדרכי, אמצא את השבילים לטיפול בנושא הזה. אני מאמין שהסינתזה בין ההורים, ועדת החינוך ומשרד החינוך, תקדם את הדברים.

טלב אלצאנע:

אומר מיספר משפטים לסיכום, בקשר להמלצות הוועדה. ביישובי עיירות הפיתוח בנגב, כשיש בעיה מבחינת ההישגים, משמיעים קול צעקה, ותוך שנה מקימים ועדה או מגבשים מדיניות, רואים תוצאות, ולא מחכים חמש שנים. אני יודע שהשנה בבית ספר תיכון בירוחם היו 56 אחוזי הצלחה בבגרות לעומת 18 אחוז בשנה שעברה. המניע שלנו הוא להדביק את הפערים מבחינה תרבותית. נותר לנו אך ורק תחום אחד שבו אנחנו יכולים להשקיע ולהוכיח את עצמינו - תחום החינוך. לא נותר לנו שום תחום אחר. או שנרצה להיות המפגרים של מדינת ישראל, או שאנחנו רוצים להדביק את הפערים. אנו מבקשים זאת בזכות ולא בחסד. אם המדינה לא מאפשרת תנאי חינוך הולמים, היא מועלת בחובתה על פי חוק חינוך חובה. אני חושב שהדרישות הן מוצדקות, וזאת חובתו של משרד החינוך ואחריותה של וועדת החינוך לטפל בדברים, לצאת בהמלצות ולעקוב אחרי היישום שלהן. ראשית, כמו שמשרד החינוך חתם על חוזים מיוחדים עם 750 מורים בעיירות הפיתוח כדי להעלות את רמת החינוך, אני רואה סיבה מדוע לא ידאג - שבמקום 25 אחוז של מורים לא מוסמכים - יהיה מסלול אלטרנטיבי למשיכת מורים מוסמכים שיועסקו על פי חוזה מיוחד. שנית, בקשר ליועצים החינוכיים. כמעט בכל בתי הספר אין יועצים חינוכיים. אני מבקש שיהיה מעקב אחר ישום ההמלצות בנושאים הללו.

איציק תומר:

אני רק מאחל דבר אחד, הלוואי שכל הבקשות של חברי הכנסת יתמלאו ואז נהיה במצב מעולה. אם הבקשה של חבר הכנסת ריבלין לגבי 300 כיתות בשלוש השנים הבאות, תתמלא, אנחנו נהיה במצב טוב מבחינת הבינוי. גם הניצול הנכון של המשאבים חשוב. נפגשתי עם אנשי קואליציה ועדי ההורים, ואין ויכוח על מה שאנו עושים. הוויכוח הוא על היכולות המוגבלות שלנו לפעול. הצגתי תוכנית בעניין הזה לפני המנהל הכללי, וגם בעניין השתלמויות מורים והכשרת מורים. במחוז הצפון יש עודף של מורים בחינוך הערבי. מנהל מחוז צפון הודיע לי שאני יכול לקבל כמה מורים שאני רוצה. אנחנו רק צריכים ליצור את התנאים מעבר למה שנותנים היום למורים. אם לא נגדיל את התגמולים והתמריצים למורים על מנת שיבואו ונחזק אותם בחוזים של חמש שנים. לא נוכל לשפר את החינוך הבדואי, לפחות לטווח הקרוב של שלוש ארבע שנים.

לא מספיק לייצר 300 כיתות, השאלה מי יכנס ללמד בהן. אין היום במיגזר הבדואי יכולות לייצר היקף כל כך גדול של מורים. נחוצה תשתית הרבה יותר רחבה של מכללות על מנת שבעוד חמש שנים יהיה מספיק כוח אדם שמקורו מהמיגזר. שימו לב שרק 34 אחוז ממורי המיגזר הבדואי כיום הן נשים, לעומת כמעט 90 אחוז נשים במיגזר היהודי. אנחנו צריכים לשאוף להכניס את הבנות של המיגזר הבדואי למכללות. אני לא רוצה רק 53 בנות, אלא אני רוצה שכל שנה יהיו 120 בנות. אני רוצה לקדם את הבנות ולהביא יותר בנות מהמיגזר הבדואי להיות גם גננות וגם עובדות הוראה בבתי הספר.

ראובן ריבלין:

כדי ללמוד מחשב, אתה יודע מה צריך? צריך מחשב. כדי ללמוד בבית ספר צריך שיהיה קודם כל בית ספר, אחר כך צריך תלמידים ומורים.

איציק תומר:

הנושאים כרוכים ואנחנו עובדים על זה. אני רק מאוד מקווה שוועדת החינוך והתרבות של הכנסת תוכל אכן לסייע להשיג תקציב למימון מיוחד מעבר לתקציב שקיים היום, כי זה יסייע רבות.

היו"ר עמנואל זיסמן:

אני רוצה להקריא שורה של החלטות שאני אומר במפורש, אלה החלטות נכונות

להיום, כי אנחנו מתכוונים ברצינות, בעקביות ובאמינות לעקוב אחרי ישום ההחלטות הללו. לא במיקרה קבעתי את הישיבה הזאת עוד לפני שהסתיים הדיון על התקציב. אנחנו כוועדה, נמשיך באופן שוטף ורצוף לעקוב יחד עם חה"כ אלצאנע, שהעלה את הנושא במליאת הכנסת, ועם המוזמנים, אחרי ישום ההחלטות. אל תראו את מה שאני קורא בפניכם עכשיו כסוף פסוק, אלא זאת רק התחלה שמתחייבת מהמצב החמור ומהמצוקה, ואנחנו נמשיך ונעשה את הכל כדי לקדם את הנושא הזה של החינוך הבדואי, במיוחד בדרום. אני קורא את החלטות הוועדה:

"1. ועדת החינוך והתרבות קובעת כי רשויות המדינה חייבות להביא את התשומות, התהליכים והתפוקות בחינוך הבדואי לרמה הממוצעת הארצית.

2. הוועדה קוראת להעניק הכרה מלאה לתחום החינוך ביישובי הבדואים שאינם מוכרים, ולהוציא תחום זה מהניסיונות לשכנע את האוכלוסיה לעבור ליישובי קבע.

3. הוועדה ממליצה להקים לאלתר ועדה בין משרדית שתפקידה יהיה להביא לידי תאום - ביצירת יחסי גומלין ושיתוף פעולה - בין משרדי הממשלה השונים הנוגעים ליישובים שאינם מוכרים, שתבטיח את התנאים הדרושים לשיפור החינוך ביישובים אלה, ולמצוא פתרונות מתאימים לבעיה שאינם ישובי קבע ולכן לא ניתן להקים להם מיבני קבע לחינוך.

4. הוועדה מטילה את מלוא האחריות לביקור סדיר, לפחות במסגרת המתחייבת מן החוק, על הרשויות המקומיות. ביישובים שאין בהם רשויות, הוועדה מטילה את מלוא האחריות על משרד החינוך, התרבות והספורט.

5. הוועדה קובעת, כי ביישובים שאין בהם רשות מקומית, חייב משרד החינוך, התרבות והספורט להפעיל ולממן את שירותי החינוך המוטלים על רשות מקומית.

6. הוועדה קוראת לקהילות ולאנשי החינוך הבדואים להגביר את מעורבותם ואת מידת אחריותם לתהליכי החינוך ולתוצאותיו, ומברכת על ניצנים ראשונים בכיוון זה. כחלק מתהליך זה, הוועדה תובעת לבער, בשילוב של הסברה וענישה, את שרידי התופעה של אלימות מורים כלפי תלמידים."

ועדת החינוך תקיים בינואר דיון מיוחד בנושא של אלימות בכל מערכת החינוך, בעיקר במערכת החינוך הערבית.

"7. הוועדה קוראת לממשלה להחליט על תקציב יחודי להקמת 300 כיתות לתכנית לשלוש שנים, שאם לא תעשה כן, צפוי משבר קשה בכל המגזר הבדואי בשל גידול חזוי של 40% בשנה.

8. הוועדה קוראת למשרד החינוך לפעול לאלתר להקמת בית ספר לחינוך מיוחד במיגזר הבדואי בדרום, ולהכין תוכנית בלוח זמנים מוגדר לטיפול בחינוך המיוחד על כל גווניו."

אנחנו, חברי הוועדה, פה אחד בעד ההחלטות האלה ונפעל לקידומן ויישומן. אני מודה לכם, הישיבה נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 12:20